

שכן אם שופכים שם שמן, שהשמן מתייש את כח המלח. ומכל מקום צריך לזוהר לשפוך את השמן או את החומץ תיכף ומיד אחר המליחה.

ואם מולחין ירק [=חסה] ומשהין אותו עד שיקבל היטב המלח ורק אחר כך מערבין אותו עם שמן וחומץ - זהו איסור גמור, ודומה יותר לעיבוד²⁸.

י. כל דבר שאין המלח מועיל לו לשנות טבעו אלא שהוא נותן בו טעם בלבד כגון ביצה ובשר [מבושל] - מותר למלחן לצורך אותה סעודה²⁹. אבל אסור למלחן כדי להניח לסעודה אחרת.

ויש מי שאומר שאם יש איזה צד שטוב לו שימלחנו עכשיו ממה שימלחנו אחר כך סמוך לאכילה, כגון שעכשיו הוא חם קצת³⁰ ויקבל המלח בטוב יותר - אין איסור בדבר. ויש לסמוך על דבריו להקל בדברי סופרים אם צריך לכך³¹.

טוחן

אב ותולדה

יא. הטוחן הוא אב מלאכה שהיתה במשכן בשחיקת סממני הצבע³².

יב. וכל העושה דבר הדומה לזה שלוקח גוף אחד ומחלקו לגופים דקים הרבה³³ [כגון המבקע עצים דקים מאד³⁴] - הוא תולדת הטוחן³⁵.

אם אינו צריך לדבר נטחן

33. אבל למעך פירות כגון בננה או תפוח

אדמה מבושל שאינו מפריד אותם לפירורים, אלא נשארים כגוש אחד גם אחר המעיכה - אין שייך בזה איסור טוחן ומותר (בדה"ש סי' קל סקי"ט ד"ה והנה).

34. שוע"ר סי' תקא סוס"ב.

35. שוע"ר סי' שא ס"א. אע"פ שאינו דומה לטוחן לגמרי, שהטוחן משנה את הגוף הראשון לגמרי משא"כ המחתיך, אעפ"כ הואיל ודומה לו בעשותה גופים רבים מגוף אחד - הרי זה תולדתו (שוע"ר שם).

28. שוע"ר ס"ד.

29. ע"פ שוע"ר ס"ה. וכן מותר לתת מלח בתבשיל (שאינו חם כל כך עד שהיד סולדת בו), שאין גזרת עיבוד שייך בתבשיל (שוע"ר סי' תק סכ"א).

30. אבל אם הוא חם הרבה עד שהיד סולדת - אין למולחו משום חשש בישול, כמבואר לעיל סימן שיח, ובפרט בדבר גוש שדינו ככלי ראשון אף אם הוא בכלי שני, כמבואר לעיל שם (בדה"ש שם סק"ז).

31. שוע"ר שם.

32. שוע"ר סי' שא ס"א.

יג. מן התורה אין איסור תולדת טוחן אלא אם כן צריך לגוף דבר הנטחן³⁶, שאין דרך לטחון אלא כשצריך לגוף דבר הנטחון.

אבל מדברי סופרים כל שמחלק גוף אחד לגופים דקים הרבה - הרי זה כעין תולדת הטוחן ואסור³⁷.

יד. לפיכך, מיט יבש שעל גבי בגדו - יש אומרים שאסור לשפשפו אפילו מבפנים ואין צריך לומר לגרדו, מפני שמיט היבש מתפרר לפירורים דקים, ועל ידי שפשוף או גרידה נופלים ממנו פירורים ודומה לטוחן³⁸.

טז. ואם אין שם אלא מראה המיט בלבד ומגרד שם לבטל המראה - מותר, דכיון שאין שם ממשות המיט - אין זה דומה לטוחן³⁹.

בגידולי קרקע

מז. כל דבר שהוא מגידולי קרקע - יש בו משום טוחן, אפילו הוא אוכל גמור, הואיל ויש במינו טחינה, דהיינו בתבואה וקמנית. לפיכך אסור לחתוך הירק דק דק כדי לאכלו - ואם חתך חייב משום טוחן⁴⁰.

יז. וכל זה בחותך ומניח לאכול לאחר שעה, אבל מותר לחתוך דק דק כדי לאכול לאלתר, או בשביל אחרים שיאכלו לאלתר, מפני שלא אסרו על האדם לאכול מאכלו בחתיכות גדולות או קטנות אם דרך אכילתו כך הוא לאכול גם בחתיכות קטנות, וכל שהוא דרך אכילה - אין בו משום מלאכה, ומותר אפילו לכתחילה. ויש מפקפקין על היתר זה. ונכון לחוש לדבריהם לזהר לחתוך את הירק לחתיכות גדולות קצת, שאז אין בו משום טוחן לדברי הכל.

אבל במדינות אשכנז נהגו לחתוך צנון ובצל דק דק מאד⁴¹. ויש להם על מי

משום מלבן אף אם מעביר מראה הטיט לגמרי, כי אין זה דרך כיבוס, אבל אסור לעשות זאת ע"י מברשת, כיון שדרכו בכך (בדה"ש סי' קטז סקל"ו).

40. שוע"ר סי"י. וראה גם שוע"ר סי" שא"א.

41. ראה גם שוע"ר סי"ד.

36. אף להאומרים מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב, זהו בשאר מלאכות, אבל בטוחן סוברים שפטור (שוע"ר סי' שב סי"ז).

37. שוע"ר שם.

38. ע"פ שוע"ר שם סעי' יז-יח.

39. ע"פ שוע"ר שם סי"ח. ואין בזה איסור

שיסמכו. ועל כל פנים צריכים לזוהר שלא יתחילו עד אחר יציאה מבית הכנסת, שצריך שיהא סמוך לסעודה ממש⁴².

יח. פלפלין⁴³ וכן כל מיני תבלינים⁴⁴ שאין דרך לאכלם [בפני עצמם] אלא על ידי תערובות - אסור לחתכן בסכין דק דק אפילו כדי לאכול מיד⁴⁵.

אוכלין שאינן גידולי קרקע

יט. אין טחינה באוכלין הראויין לאכילה כמות שהן, אם אינן גידולי קרקע. לפיכך, בשר מבושל או צלי או גבינה אפילו היא קשה מאד⁴⁶ וכיוצא בהם⁴⁷ - מותר לחתוך דק דק אפילו שלא לאכול מיד⁴⁸. ומותר לחתכם בין בסכין בין בקרדום או מגירה, שאף שהם כלים שמלאכתם לאיסור - מותר לטלטלם לצורך גופם⁴⁹.

כ. אבל בשר חי הואיל ואינו ראוי לאכילה כמות שהוא - אין שם אוכל עליו לענין זה⁵⁰, ושייך בו טחינה, ולכן אסור לחתכו דק דק לפני העופות⁵¹.

דבר שהרי בליל הסדר אוכלים אותו לבדו, ובודאי שאז מותר לחתכו דק דק או אפילו לגררו במורג חרוץ. ולענין לחתוך שום בסכין דק דק כתב שם בבדה"ש סקי"ד שמותר כדי לאכלו לאלתר. וכן הוא משמעות שוע"ר סי"א.
46. כל שאפשר ללעסה אפילו בקושי - שם אוכל עליה (שוע"ר ס"ח).
47. כמו ביצים מבושלות. ועוד.
48. אבל אסור לגרור הגבינה דק דק בכלי המיוחד לכך אפילו כדי לאכול מיד, דכיון שהכלי מיוחד לכך - הרי זה דרך חול (שוע"ר שם).
49. שוע"ר ס"ח. ולענין כלי המיוחד לכך - ראה לקמן סעיף כז.
50. אף שלענין מוקצה הוי אוכל, כדלעיל סימן שח.
51. שוע"ר ס"ט. וראה גם סי' שכד ס"ה.

42. שוע"ר ס"י.
43. יש לעיין אם המדובר רק בפלפלין יבשים שאין הדרך לאכלם כך אלא ע"י תערובת (ראה שוע"ר סי' רב סכ"ב. סי' תריב סי"א), או אפילו בפלפלין לחים שהם ראויים לאכילה כך בפני עצמם, אף שדרך כלל אוכלים אותם ע"י תערובת (ראה שוע"ר שם ושם). וראה בדה"ש סי' קכט סקי"ב שמחלק בין פלפלים חריפים מאד שאין הדרך לאכלם לבד ואסור, לבין פלפלין שאינם חריפים שדינם כירקות. וצ"ע.
44. כמו זנגביל וצפורן יבשים (ראה שוע"ר סי' רב סכ"ב).
45. שוע"ר ס"ז. וראה בדה"ש סי' קכט סק"ג שהוא הדין במרור (חריין) אסור לחתכו דק דק אפילו כדי לאכול לאלתר, כיון שאין הדרך לאכלו לבד. אבל צ"ע

כא. מלח הגס, אף שאינו מגידולי קרקע - אסור לחתכו בסכין דק דק, שכיון שאינו ראוי לאכילה אלא על ידי תערובת - דינו כתבלין ולא כבשר וגבינה⁵².

טוחן אחר טוחן

כב. אין טחינה אחר טחינה. לפיכך, מותר לפרר הלחם דק דק לפני התרנגולים⁵³, ואין בזה משום טוחן⁵⁴ - הואיל וכבר נטחנה התבואה שממנה נעשה הלחם⁵⁵.

כג. וכן מלח שהיה דק מתחילתו ונתבשל ונעשה פתיתין - מותר לחתכו בסכין דק דק⁵⁶, משום שאין טוחן אחר טוחן⁵⁷.

טחינה בשינים

כד. דבר שאינו חפץ לאכלו ולא להאכילו לתינוק לאלתר - אסור ללעסו בשיניו משום טחינה⁵⁸.

בכלי המיוחד לטחינה

כה. אסור לדוך במדוך פלפלין וכיוצא בהם ליתן בתוך המאכל⁵⁹, וכן אין כותתין מלח במדוך⁶⁰, ואפילו אוכל גמור כמו שום ושחליים וכיוצא בהם מאוכלין הנידוכין⁶¹ - אסור לדוך אותם, אפילו לאכול מיד⁶², דכיון שהכלי מיוחד לכך - הרי זה דרך חול⁶³.

אבל מותר לרסקן בשינוי גדול מדרך החול כמו ביד של סכין וכיוצא בו⁶⁴. וטוב

58. שוע"ר סי"ג. וראה עוד סי' שלא ס"א.

59. שוע"ר ס"ז.

60. שוע"ר סי"ב.

61. משמע שמאכלים שאין הדרך לדוכם כמו מיני ירק צנון ובצל - מותר לדוך אותם במדוך, כי זה עצמו הוי שינוי ולא הוי דרך חול. אבל ראה בדה"ש סי' קכט סק"ו שאוסר, עיין שם באריכות.

62. שוע"ר סי"א.

63. שוע"ר סוס"ח.

64. ע"פ שוע"ר סעי' ז, יא, יב.

52. ע"פ שוע"ר סי"ב.

53. וכן מצה וביסקויטים בשביל הקטנים.

54. וממילא מותר לעשות כן אפילו שלא

ע"מ לאכול לאלתר (משמעות שוע"ר סי"י).

וכ"כ במשנה ברורה סק"מ הביאו בקצוה"ש סי' קכט ס"ה).

55. שוע"ר סי"י. וראה גם סי' תקד ס"ו.

56. והוא הדין בקוביות סוכר (פמ"ג סי'

זה מ"ז סוסק"י. הובא בקצוה"ש שם

סוס"ד).

57. שוע"ר סי"ב.

להחמיר במקום שאפשר לדרך אותם בתוך הקערה וכיוצא בה, אבל לא במכתשת אף שכותש ביד של סכין⁶⁵.

כו. גבינה קשה אסורה לגוררה דק דק במורג חרוץ בעל פיפיות אפילו כדי לאכול מיד, דכיון שהכלי מיוחד לכך - הרי זה דרך חול⁶⁶.

הלש

כז. הלש הוא מאבות מלאכות⁶⁷.

כח. אינו חייב בנתינת המים לתוך הקמח בלבד, אלא עד שיוגבל כדרכו בחול. ואין המגבל חייב אלא בדברים שהם בני גיבול, כגון קמח או עפר לטיט של בנין⁶⁸, אבל אפר וחול הגם ומורסן וקמח קלי וכיוצא בהם - לאו בני גיבול הן, והמגבלן פטור⁶⁹.

ויש חולקים על כל זה ואומרים שאין חילוק בין דברים שהם בני גיבול לדברים שאינם בני גיבול, ובכולם חייב בנתינת המים לבד או אחד משאר משקין ומי פירות אף על פי שלא גיבול כלל⁷⁰, כי נתינת המים זהו גיבולו⁷¹. ויש להחמיר כסברא זו. וכן נוהגין⁷².

כט. גיבול עב אסור בכל ענין משום לש, ואסור ליתן בהם המשקה בשבת אפילו בשינוי מדרך החול. ואם נתן המשקה מבעוד יום - מותר לגבל בשבת מעט מעט⁷³.

65. שוע"ר ס"ז גבי פלפלין, ולכאורה הוא

הדין והוא הטעם בשאר הדברים.

70. ואם אינו נותן מים ממש עליהם אלא לוקחם בידיים רטובות - מותר לדברי הכל (שוע"ר סי' שכו ס"ט).

66. שוע"ר ס"ח.

71. שוע"ר ס"ז. ולדעה זו אם נתן המים מערב שבת - אין בגיבולו בשבת איסור מן התורה אלא מדברי סופרים, והתירוהו ע"י שינוי, כגון שיגבל מעט מעט (שוע"ר סוסט"ז. סי' שכד ס"ג. סי' שכו ס"ט).

67. שוע"ר ס"ז. ומלאכה זו היתה במשכן בסממנים. וגדרה - חיבור החלקים הנפרדים לגוש אחד ע"י הוספת מים או שאר משקים.

72. שוע"ר סי' שכד ס"ג. וראה גם סי' שכו ס"ט. ומשמע שם שנוהגין כדעה זו גם לקולא, כדלקמן סעיף שלאח"ז.

68. וראה שוע"ר סי' תקז ס"כ שאפילו טיט המוגבל מערב שבת ובשבת טח וממרח פי התנור חייב משום לש. ואכ"מ.

73. שוע"ר ס"ז. וראה גם סי' שכד ס"ג. סי' שכו ס"ט. והוא כדעה השניה שבסעיף

69. ולפי סברא זו חרדל שלשו מערב שבת - יכול לערבו במשקה למחר בין ביד בין בכף וליתן לתוכו דבש, ובלבד שלא יטרוף בכח אלא מערבו מעט מעט (שוע"ר